

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми. Людина – продукт двох типів еволюції. За розгляду як представника ссавців та вищих приматів, її потрібно вважати продуктом біологічної еволюції. Однак людина більшою мірою і продукт еволюції культурної, бо ті суттєві ознаки, що відрізняють її від тварини, є результатом саме цього етапу еволюції. **Мета дослідження** – розглянути культуру як процес розвитку людського суспільства, де культура є продуктом людської творчості, через яку людство відкриває та змінює світ, а також розглянути процес впливу культури на формування самої людини. Досягнення поставленої мети потребує вирішення наступних **дослідницьких завдань**: аналіз формування культури на тлі історичних подій; визначення впливу культури на формування особистості; з'ясувати, яким чином людина, формуючи культуру, стає її творінням. **Об'єктом дослідження** виступає людина, яка творить культуру, та яка піддається впливам культури. **Предмет** – процеси впливу культури на формування людини як особистості, та процеси діяльності людини у творенні цієї ж культури. Культура як вид людської діяльності у всьому її різноманітті і багатозначності істотніше чим інші види формує творчу природу людини, її здатність конструктивно міняти світ і робити його кращим.

Із зростанням авторитету та інтересу до культури, вона стала центром уваги на духовній, інтелектуальній і політичній карті світу. На наш погляд, вона повинна стати ефективним засобом консолідації і формування цивільного суспільства не тільки нашої країни, але і всього світу. Культура повинна стати для кожного суспільства, влади і громадян, як суб'єктів культурного життя, головним орієнтиром і інструментом у досягненні єдиної мети – світового розвитку і прогресу, мирного співіснування і співпраці держав. Від того, в якому стані знаходиться культура, від її розвитку залежить інтелектуальний потенціал не тільки окремої особи, але і всього народу, залежить розвиток всього людства. Як писав учений і філософ А.Ф. Лосев «культура є гранична спільність всіх основних шарів історичного процесу» [1, с. 218]. Вона є постійно еволюціонуючим соціальним організмом, який росте і дихає, живе і видозмінюється. Суспільство, поза сумнівом, проявляє і усвідомлює себе в культурі. Тільки тоді суспільство стає цивілізованим, коли ставить культуру на перше місце у своєму розвитку, надає людині можливість і право на розвиток і творчість, дає можливість відчувати себе її творцем, самостверджуючись і творчо всебічно розкриваючи себе. Культура є продуктом діяльності людини, що творить, і творчою сукупністю всіх видів перетворювальної діяльності людини і суспільства, результатом їх діяльності. Культура виникла під впливом суспільних потреб і запитів. Людське суспільство потребувало передачі і закріплення духовних цінностей, і культура стала тим кумулятивним засобом збереження накопичених духовних цінностей, що прийняв стійкий характер. Коли ми говоримо про культурний показник, або культурну зрілість людини, ми усвідомлюємо, що немає і не може бути у суспільстві людини, яка за певними віковими ознаками має досягнути і користуватися культурними цінностями у такий спосіб, щоб само стверджувати себе і не заважати іншим людям – і в плані між людських стосунків, і в плані ставлень, оцінок процесів, які відбуваються у суспільстві. Ми можемо сказати, що основоположними чинниками культури людини є два важливі складники: інтелект людини і почуття людини. Через культуру людина ототожнює себе з кращими представниками народу, відчуває свою причетність до його найвищих злетів моралі, етики та естетики, відчуває гордість за націю, патріотичні почуття. Як вид людської діяльності культура, куди як суттєвіше від інших видів, формує творчу природу людини, її здатність конструктивно змінювати світ і, власне, робити його кращим. Ми приєднуємось до тези академіка М.Г. Жулінського, що єдиним критерієм розвитку суспільства, його поступу, його досягнень є культура – культура людини, культура особистості, яка зумовлює всі сфери людської свідомості та абсолютно всі чинники розвитку у суспільстві [2, с. 646]. Відношення до культури, її розуміння змінювалося впродовж всього історичного процесу розвитку людського суспільства. Одні протиставляють культуру цивілізації, інші говорять про ідентичність цих понять, треті наділяють культуру вузько буденним сенсом, але всі указують, поза сумнівом, на важливе значення культури в розвитку людського суспільства. Культура невід'ємна від людського суспільства, в якому зароджується і формується, де відбувається її безперервний розвиток. Культура характеризує стан і окремої людини, і цілого суспільства, будучи продуктом сумісної життєдіяльності людей, системою узгоджених способів колективного існування, діяльності і взаємодії,

позначень і оцінок. Культуру можна представити як майстерню, в якій створюється система цінностей, збираються разом найбільші досягнення людства у сфері мистецтва, науки, літератури і філософії, етики і релігії з глибокої старовини і до наших днів. Культура охоплює як минуле, так і сьогодення, і навіть заглядає в майбутнє. Культурні цінності формувалися на основі певних видів поведінки і досвіду людей. Навіть поширені побутові фрази про культурних і некультурних людей засновані на досвіді, який ми одержуємо від життя. Культурі ми навчаємося, і нас навчають культурі. Культура є невід'ємною умовою розвитку людства, і в той же час крапкою відліку його існування. Культура неможлива там, де немає людини, а людина неможлива там, де немає культури. Функції, які вона виконує, є основоположними. В першу чергу, культура задовольняє духовні потреби людини, які стали набагато важливішими за природні, матеріальні потреби. Культура відрізняється здібністю до трансформації, дифузії, і в той же час спадкоємністю. Безпосередньо беручи участь у розвитку особи людини, культура здатна регулювати і поведінку людини. Більшість оцінних думок засновані на культурних цінностях. Культура настільки багатогранна, що люди можуть знайти себе в ній незалежно від світоглядів, національностей і виховання. Вона також укріплює солідарність між людьми, формує відчуття приналежності до певної групи, сприяючи зміцненню зв'язку поколінь і розділенню людей на тих, чий погляд ми розуміємо, і тих, кого ми не сприймаємо, які є нам чужими. І проте, ми можемо проявляти симпатію до абсолютно незнайомої нам людини, що говорить про згуртованість суспільства за допомогою культури. Людина наділяє певним культурним змістом весь світ, і світ виступає для неї у своїй універсальній людській значущості. А інший світ людині просто не потрібний і не цікавий. Н.А. Мещерякова виділяє два результатних типи ціннісного відношення – світ може виступати по відношенню до людини як «своє» і як «чуже» [3, с. 34-44]. А культура і є тим універсальним засобом, за допомогою якого людина робить світ «своїм», перетворюючи його, за висловом М. Бубера, в «Будинок людського буття» [4, с. 82]. Весь світ, таким чином, перетворюється на носія людського змістоутримання, у світ культури. Культура з'явилася перед людиною як світ, який дає їй сили, надихає і об'єднує людей в співтовариство. Даний смисловий світ, світ культури, передається з покоління в покоління, як вже указувалося вище, і визначає спосіб буття і світовідчуження людей. Об'єднуючи і надихаючи людей, культура дає їм не тільки загальний спосіб збагнення світу, але і спосіб взаємного розуміння і співпереживання, мову для виразу якнайтонших рухів душі. Культура історично сформувалася як спосіб духовного освоєння дійсності, духовного світовідчуження людини, процесу розвитку духовного початку людського суспільства, «як природно-історичний прояв життя на нашій планеті» [5, с. 61]. Вона характеризується здатністю продукувати, зберігати і транслювати духовні цінності різних форм і типів. Виконуючи дану роботу, культура здійснює соціалізацію людини, пропонуючи їй норми і зразки поведінки, що відрізняються від норм поведінки тварин. Також культура виконує роль суспільної пам'яті. Вона створює заходи і засоби збереження і накопичення досвіду духовної діяльності людини. Завдяки здатності відчуття себе в світі духовних цінностей, людина з необхідністю занурює свою індивідуальність у культуру як у загальнолюдську пам'ять, що відобразила розвиток духовності в результатах подій культурного характеру, і, звертаючись до неї як до живого дзеркала, що говорить, творить свою особу і свій образ [6, с. 181]. Культура є не лише пам'яттю людства про самого себе, але пам'яттю, що знаходиться в русі. Багато сучасних дослідників вважають, що культура виникла, перш за все, під впливом суспільних запитів і потреб. Суспільство потребувало закріплення і передачі духовних цінностей, які поза суспільними формами життєдіяльності людини могли б загинути разом з автором цих цінностей. У суспільстві стало можливим накопичення цінностей, культура стала набувати кумулятивного характеру, що і привело до можливості подальшого все стороннього розвитку людського суспільства. Як відзначав В.М. Межуєв, культура є людським відношенням до природи, що виникає в ході історії, і що повністю розкривається на її певному ступені [7, с. 310]. Розвиток культури все більшою мірою забезпечує людям безпеку і комфорт. Людство повинне удосконалювати свою власну природу, своє внутрішнє духовне життя. Майбутнє людства цілком і повністю визначається тим, в якому напрямі і як воно розвиватиме свою культуру. Людина є критерієм розвитку культури. Культура суспільства буде розвинена настільки, наскільки розвинена людина, наскільки вона здатна удосконалюватися і розвиватися, – це сукупність її духовних і матеріальних цінностей. Культура створює певні закони, згідно з якими ми живемо. Але неможливо просто узяти і навчитися культурі, – це те, що створюється нами самими, нашим духом, нашими прагненнями до кращого. Письменник

і прозаїк Ф.А. Іскандер сказав: «Культура – це не кількість прочитаних книг, а кількість зрозумілих» [8, с. 342].

Висновок. Культура з одного боку, є важливою складовою суспільства, а з другого – це феномен, який гарантує разом з іншими соціальними цінностями, суспільний порядок і взаєморозуміння в суспільстві. Вона реалізується як гарант суспільного порядку і взаємного порозуміння. Слід відмітити, що важливим проявом культури є відповідальність.

Література

1. Лосев А.Ф. *Держання духу / А.Ф. Лосев // Філософія культури.* – М.: Республіка, 1988. – 218 с.
2. Жулінський М.Г. *Заявті про себе культурою : тези трибунні, позатрибунні, а також роздуми і сповіді за парадною завісою / Жулінський М.Г.* – К. : Генезис, 2001. – 646 с.
3. Мецєрякова Н.А. *Наука в ціннісному вимірюванні / Н.А. Мецєрякова // Свободна думка.* – 1992. – № 12. – С. 34–44.
4. Бубер М. *Я і Ти / Бубер М.* – М. : Наука, 1993. – С. 82.
5. Вернадський В.І. *Філософські думки натураліста / Вернадський В.І.* – М. : Наука, 1988. – 61 с.
6. Кругліков В.А. *Пространство і час «Людини культури» / В.А. Кругліков // Культура, людина і картина світу.* – М. : Наука, 1987. – 181 с.
7. Межуєв В.М. *Культура як проблема філософії / В.М. Межуєв // Культура і природа в аспекті сучасності.* – М. : Наука, 1987. – 310 с.
8. Іскандер Ф.А. *Роздуми письменника. Публіцистика / Ф.А. Іскандер // Ласточкино гніздо.* – М. : Фортуна, 1999. – 342 с.
9. Гончарук, Тетяна *Культурологія [Текст] : підручник / Тетяна Гончарук.* – Тернопіль : Воля, 2006. – 360 с.
10. Гончарук Т. В. *Специфіка української ментальності // Науковий часопис Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. Збірник наукових праць.* - К.: КНП. - 2005. - С.75-82.
11. Гурик М., Шумка М. *Комунікативна природа символу у культурному просторі / Михайлина Шумка, Мирослава Гурик // Матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції «Традиції і культура. Феномен діалогу: традиція і сучасність».* – Київ.,